

banda z orkestrom pa igrala je dve overturi, katerih je eno zložil Lisinski, drugo J. David.

Že za časa koncerta sijalo je mesto od tisočih tisoč lampic in sveč po oknih gotovo vsake hiše. Ljudje, ki Zagreb že dolgo poznajo, pravili so, da še ni bil nikdar v takem morji umetne svetlobe. Bilo je mnogo transparentov, med katerimi je posebno pri uni na realki, predstavljajoč našega tristogodišnjaka in vernega mu tovarša Juranića; dodani napis glasil se je tako-le:

Osvječeni slavam Tvojom
Neumrlj o vitez
Hrvatah potomstvo danas
S duhom tvojim zaprišiže:
Primjer će nam tvoj preslavni
Uviek put i vodja biti,
Kako valja za svoj narod
Isti život položiti.

za tem uni na katoliškem semenišču sè sledečim napisom:

Romo sjajna i slavna Atino!
Svoju pjevat prestanite slavu
Joholo nad sve dizat glavu;
Kao da ste vi jedine majke,
Koji vole pasti i umrieti
Neg da puste rod si svoj zatrieti!

Vse to ogledavali so si po dovršenem koncertu tudi udje „Kola“ in Sokolci z lampioni in zastavami ter prevzvišenemu biskupu Strossmajer-u kot utemeljitelju vseučilišča napravili serenado, za katero se je zahvalil milo in presrečno. Za tem pa se je v dvorani strelišča, kjer je bila slovesna večerja gostom na čast, zbralo do 250 oseb, med njimi vsi slovenski poslanci, ki so prišli v Zagreb, za tem dr. Hurban in Zlota, in med mnogimi družimi domačimi tudi Šuhaj in Mrazović. Bilo je tu morebiti še več napitnic in govorov, kot pri banketu, in kar je pri tem bilo bolj na kritično sitice djano, to se je v streljani pod izvrstnim vodstvom stolaravnatelja g. Šenoa bolj naravnost govorilo v gladkih, rodoljubnih govorih, ki so, združeni s petjem, trajali skoro do zora. — Takošen je bil konec družega dne in praznika velevažne tristogodišnjice, kateri je celó nebo premilo bilo.

V pondeljek — tretji dan svečanosti — pa je bilo od zora do mraka zeló neugodno vreme; lilo je neprenehoma. Vendar se je ob 11. uri zbralo dosti ljudi na Novem trgu, kateri se je po predlogu centralnega odbora danes imel prekrstiti na ime našega tristogodišnjaka. Prišla je deputacija mestnega, deželnega in centralnega odbora, vsaka s svojim glavarjem. Mestni župan g. Frigan razložil je na kratko, kaj da pomeni ta prememba imena, ter se zahvali vsej gospôdi, ki je prišla na to svečanost; in za tem odredi, da panduri stare napise odtrgajo ter table (ploče) z novim imenom pribijejo. Banda zopet se oglasi, svira popotnico Zrinjo, zloženo po g. Švarcu. Koj od tod gré deputacija centralnega odbora k uzoritemu g. kardinalu, da mu se zahvali za lepo denarno podporo v ime te svečanosti, kakor tudi za to, da je razumevši narodne in državne zasluge našega junaka sam služil slovesno službo božjo. Opoldne poklonili so se gospodje Bleiweis, Toman, Costa, Svetec, Kapele, Razlag prevzvišenemu g. banu, kateri jih je prijazno sprejel, ter se potem podali k prevzvišenemu biskupu Strossmajer-u na obed, o katerem nam naši gostje niso mogli dosti dopovedati, kako radostne so jim bile nepozabljive te ure.

Na večer odrinil je več del naših gostov v Ljubljano in na Štajarsko, le dr. Costa in dr. Toman in še nekateri drugi so ostali na slovesnem plesu v narodnem domu, kjer je bilo toliko sveta in taka stiska, da kakoršne še menda ni bilo v teh prostorijah; en del vselega društva komaj je odrinil, ko je beli dan že po-

lupal v plesišče, da vidi, ali še ni konca in kraja veselici in v svečanosti junaka Zrinjskega.

To vam je na kratko načrtano, kar smo te dni doživeli. Ne bojimo se, da bi nam izostali blagonosni nasledki te svetkovine, in posebno nasledki v narodnem zmislu. Ni dolgo, kar smo v raznih novinah brali prepir zavoljo slovenskega programa. Prava podlaga temu programu je le to, ako se slovenski in hrvaški narod zopet bliže primakneta, kakor je to bilo skoz toliko stoletij, ter ako se v tem vzajemnem razvitku spozná na obeh straneh, da jima je obema iti za enim ter istim ciljem, in da nobeden brez družega v prihodnje niti na narodno-književnem niti na političnem polju ne bo dosegel kaj zdatnega in stalnega. In tako naj bo vroča hvala našim narodnjakom, kateri so se udeležili zgodovinske te svečanosti in tako pokazali, da živo čutijo vzajemnost Slovencev in Hrvatov, kakor so jo čutili že predci naši, ko so leta 1408. pri Metliki, 1418. pri Radgoni, leta 1593. pri Sisku in tako dalje združeni kri prelivali v boji zoper skupnega sovražnika, — vroča hvala pa tudi Hrvatom, ki so tako ljubeznjivo sprejeli poverjenike slovenskega naroda.

J. M.

Novice iz deželnih zborov.

Deželni zbor kranjski.

Pri poročevanju tistega odseka, ki je presojal delovanje deželnega odbora letošnje leto in kteremu je bil poročevalec dr. Costa, se je vnela živa razprava pri tistih točkah, kjer je omenjeni odsek zboru posebne predloge stavil. Med temi so bili najvažnejši ti-le: Odsek obžaluje, da se niso stvarile več občine (srenje) ter misli, da je tega to krivo bilo, ker ljudstvo ni bilo zadosti podučeno. „Novice“ so sicer storile, kar so mogle in tudi nekteri c. kr. okrajni predstojniki so storili svojo dolžnost, a vsi ne. Al posebnega poduka je še treba v tem in vsem drugem, kar se tiče opravištva županijskega; zato nasvetuje odsek, naj 1) deželni odbor po deželi razpošlje priporočilo za napravo velikih občin; 2) naj se dež. odbor pooblasti, da v soglasji s cesarsko vlado ukaže zedinjenje manjših občin v veliko, in 3) naj razpiše darilo od 200 gld. za najboljše slovenske bukve, ktere bi županom služile pri vseh opravih njegovih in obsegale vse za kranjsko deželo veljavne postave, ki jih občinski glavarji vedeti morajo, zraven pa tudi izglede (formulare) zapisnikov, kako se delajo in rešujejo vloge itd. Rokopis take knjige naj se pošlje deželnemu odboru do 1. majnika prihodnjega leta. — Na te predloge prvi odgovorí ces. deželni glavár in pravi, da podučiti soseske je bila naloga ces. okrajnih gospósk, ki so za to dobile ostre ukaze, in večidel so gosposke tudi storile o tem svojo dolžnost. Al nektore male soseske so bile trdovratne o tem, da hočejo samosvojne ostati; druge ne poznajo koristi večih občin; še druge so napačno mislile, ako se združijo z drugimi, da zgubijo kak dohodek, ki ga imajo od lova (jage) v najem danega itd. Da se izdá podučna knjiga županom, to je dobro in potrebno; neki izvedenec je že tudi spisal take bukve. — Po tem poprime deželni odbornik Dežman besedo, rekoč, da tudi obširen poduk bi nikakor ne bil stvaril večih občin, dokler se nektore soseske držé sebičnih vodil. Pričakovali smo, da povsod dobimo več občine, ker maloktera soseska ima svoje premoženje in bi tedaj ne bilo treba strahu, da kaj zgubijo, ker nič nimajo. Al zmotili smo se. Dalje pa se bojé nekteri velicega opravila, ki ga jim bode ces. gosposka iz svojega področja oddala; vzlasti se bojé policijskega delovanja. Zato tudi vprihodnje podučevanje dež. odbora ne bode

veliko koristilo napravi večih občin; druga in velika ovira pa je ta, da vlada ne dovoli, da bi se katarske občine smele raztrgati in bi se soseske samo po farah vredile, kar bi gotovo na vsako stran najboljše bilo. Želeti je, da po odseku omenjeni opravilnik pride na dan in da v to pripomore deželni zaklad z darilom; al deželni odbor ne more izdatelj biti; to se mora prepustiti zasebni (privatni) obrtni. Treba bi pa tudi bilo, da je taka knjiga prav po domače pisana in da se ne nahajajo nerazumljivi izrazi v nji, kakor na priliko „področje“ za „Wirkungskreis“ itd. Ako hočemo zavest občine izbuditi, treba, da njen materialni (denarni) stan krepčamo, in to bi se zgodilo, ako bi na priliko občine, katerim so po odpravi servitutov došli gozdi v last, te občinske gozde dobro oskrbovale, ne pa, da župan z odborniki svojimi gré v gozd in podira les po svoji lastni dobičkarji. Trebalo bi po takem že zdaj, da se takemu, soseskam škodljivemu delovanju v okom pride. — Sedaj se oglasi dr. Tomanter (slovenski) pravi, da mu je dolžnost zagovarjati odsekove predloge, ker je bil v tem odseku; govorim — pravi — pa slovenski, če tudi se ne smem nadjati taiste milosti od gosp. poročnika za oficijelni časnik, ktero zahteva občinstvo, ktero zahteva pravica za deželni jezik. *) Gosp. Dežman ne more trditi, da ne bomo s podukom nič opravili, ker še skušnje nimamo, da bi ga bil deželni odbor podučeval. Znano je, da se naše ljudstvo rado podučuje. Naj le deželni odbor stopi s kako knjigo pred naše ljudstvo, pa se bode prepričal! Čem bolj so bile občine podučene po okrajnih gosposkah, tem večje so se naredile občine. Dokaz temu je, da veliki okraj kranjski ne šteje 30 ali 27 občin, ampak le 12! Al od predstojnikov okrajnih ne smemo vsega pričakovati, ker ta je za večje, uni za manjše občine. Treba tedaj, da pristopi še drug element — in ta je deželni odbor, da on podučuje ljudstvo po celi deželi. Najbolje bi bilo, da bi se po poti ukaza napravljale večje občine, kakor so pod Francozom bile. Če so takrat hasnile, kako da bi sedaj ne? Narod naš bo deželnemu odboru raje verjel kakor posamnemu pisatelju. Kar se tiče borštev, je g. Dežman v deželnem odboru imel priliko, tak predlog staviti, kakor ga jez morebiti še v tem zboru stavim, da se ustanové kantonski borštnarji, kakor so že bili v l. 1820—1830. Borštna postava je mrtva, dokler kantonske gosposke nimajo organov, ki pazijo na ravnanje z borštni, posebno kar se tiče lastinarjev. Sicer pa je malo občin, ki imajo borštni v lasti. Sploh to, kar se tiče borštev, ne spada v današnjo razpravo; tedaj je g. Dežmanovo nasvetovanje danes odveč. Ostanimo pri stvari, ki je tu v prevdarek dana sl. deželnemu zboru, da se namreč izdā našemu ljudstvu neobhodno potrebna knjiga, in da mu ne damo prilike za pritožbo, da mu je nismo hotli dati. (Dobro!) — Poslanec Svetec razlaga, da beseda „področje“ ni tako neznana, kakor g. Dežman misli, ker jo „Novice“ in drugi listi rabijo navadno; sicer je beseda dobra in lahko razumljiva. Da ni vsem županom znana, tega ne tajim; al vprašam, koliko nemških besedí pa tudi nemškim županom niznanih, ki stojé v občinski postavi? Tudi odsek je dobro vedel, da občine nimajo premoženja in je to tudi v sporočilu povedal; ali ne vem, kako bi odsek občinam mogel pomagati do premoženja? Zakaj deželni odbor ni povedal potov, po katerih občine dosežejo premoženje? Ako je res, da občine slabo gospodarijo z gozdi, zakaj je deželni odbor to prezrl in ni o tem nič govoril v svojem sporočilu? Vzlasti pa se s tem skladati ne moremo, da

bi poduk prepuščali zasebni obrtni. Ako bi to veljalo, po tem bi tudi država in cerkev morala poduk prepuščati zasebni obrtni. Da je poduk edina pot, po kateri se ljudstvo duševno in materialno povzdigne, o tem je menda ves svet edinih misli. — Poslanec Zagorec zagovarja potrebo taci podučnih bukev posebno za majhne občine, ktere so se zdaj ustanovile, in da se take bukve po ceni dobivajo. Treba pa je, da se te bukve izdajo v slovenskem jeziku, ker je županov in družih ljudi dokaj, kateri dobro in lepo slovenski brati in pisati znajo, nemškega jezika pa ne razumejo ali celó malo. — Ko so si Dežman, Svetec in dr. Toman še odvrnili nekoliko razjasnilnih besedí, poprime poročevalec dr. Costa besedo ter pravi, da odsek, nasvetovaje poduk občinam, nikakor ni mislil, da bi bil kak razglas deželnega odbora odpihnil male občine. Tudi bi bila prenapeta misel, ako bi se reklo, da vsakemu okrajnemu predstojniku je mar za velike občine. Vlada se ne more krivičiti zavorlo tega; saj se predstojnik okrajni tako ali tako odtegne lahko vpljivu vladnemu; dekreti in predpisi ne segajo vselej v osebne razmere. Tudi volja odsekova ni ta, da bi deželni odbor zmiraj in zmiraj pridigoval občinam; al v tako važni zadevi kakor je ustanovljenje občin, bil bi vpljiv dež. odbor vendar važen; zato naj sl. zbor sprejme odsekov predlog: naj še sedaj poskusi deželni zbor se obrniti do ljudstva. Kar se tiče nasvetovane knjige, je moje mnenje to, da spis je in ostane pisateljevo delo in tako pride tudi na svetlo; odgovornost deželnega odbora sega le tako deleč, da ne bode dal darila takemu spisu, ki ne spolnuje predpisanih pogojev. Zato od konca do kraja zagovarjam odsekove predloge, in da je beseda zastran razpisa podučne knjige popolnoma jasna, dodajam le dostavek onemu predlogu: „in rokopis naj plača deželni zaklad.“ Konečno se moram zoperstaviti nekterim opazkam Dežmanovim. On pravi, da enkrat hvalisamo kmete naše, da so omikani in nezaostali za družimi narodi, drugikrat pa hočemo, da jih deželni odbor vodi na vajetu. Jez mislim, da unega naša stranka nikoli ni rekla; naša stranka le to trdi, da naš kmet, kar se tiče dobre glave, dobre volje in značaja, se more meriti z vsacim narodom. (Dobro!) Ali žalibog, da naš narod še ni dostojno omikan zato, ker se omikati ni mogel. Pa tudi omikani narodi, kateri so gotovo na viši stopnji, kakor nemški Avstrijanci, na pr. Francozi in Angleži, imajo za županijska opravila take podučne pravilnike. Zato ni sramota, ako pravimo, da tudi kranjski narod takih knjig potrebuje. Ne, da bi deželni odbor moral narod voditi na vajetu; al to je treba, da v važnih rečéh možato in krepko govori z ljudstvom. (Dobro!) — Prvi predlog odsekov je prišel potem na glasovanje in bil je enoglasno sprejet. O 2. razdelku odsekovega predloga se poslanec baron Schloissnigg ustavlja zoper to, da bi se soseske silile v združbo veliko, ter pravi, da sila je zoper zdatno avtonomijo (samoupravstvo) in zoper zdatno svobodo, ktero vendar vsi želimo. Sedaj pa hočemo, da bi se občine morale v večje občine; to je, rahlo rečeno, liberalno silstvo! Da bi po predlogu odsekovem deželni zbor moral tako silstvo potrditi, ki ga je deželni odbor doprinesel s pomočjo vladino, je pa tudi nevarno, ker zbor utegne podreti, kar je zidal odbor. — Poročevalec dr. Costa razjasni odsekov predlog s tem, da ta predlog velja le takrat, kadar po §. 88 občine ne opravljajo svojih opravil vzlasti izročnega področja tako, kakor je na blagor občini treba. Po takem tedaj ta predlog ni nevaren. — Pri glasovanji je bil odsekov predlog z večino 2 glasov sprejet.

Zastran 3. razdelka (podučne knjige) nasvetuje Dežman popravo besed odsekovega predloga, ki jo

*) S to opazko po pravici graja govornik sporočila „Laib. Ztg.“, ktera slovenskih govorov celó ne ali tako na kratko omenjuje, da je podoba, da jih referent ali ne razume ali pa prezira.

tudi poročevalec dr. Costa v imenu odsekovega potrdi. Predlog ta je bil potem enoglasno sprejet. —

Odsekov predlog zastran vredbe skupnih cestnih okrajev ni prišel v obravnavo, ker je Dežman v imenu deželnega odbora napovedal, da še te dni pride osnova cestne postave zboru v razpravo. — Taisto je bilo s predlogom zastran 25% doklade na vžitni davek.

Odsek dalje obžaluje, da je prizadevanje deželnega zbora zastran polajšave vojaške priprave brez vspeha ostalo, in stavi predlog, naj si zbor pridržuje, ponoviti prošnjo, da priprava za vojaščino ne ostane butara deželi, ampak da se ta butara odloži na državo, ker vojaščina ni deželna, ampak državna stvar. Dr. Zupan razjasnuje odsekov predlog s tem, da deželni odbor ni rekel, da ne bo več poskusil prošnje za odvrnitev tega bremena od dežele. Potem se odsekov predlog sprejme.

5. oddelek odsekovega sporočila je povdarjal potrebo, da deželni odbor skrbí za to, da se ne zamudi čas, ob katerem ima dežela pravico, da zahteva povračilo deželnega premoženja. — To stvar pa je dovoljno rešilo pismo gosp. deželnega poglavarja, v katerem c. k. državni minister z odpisom od 28. novembra t. l. zagotavlja, da se deželnemu zboru ni bati zastaranja njihove zahteve. Še živo zadovoljnostjo je zbor sprejel to zagotovilo. — V 6. oddelku obžaluje odsek, da vlada ne pusti gospodarstva s tistim premoženjem iz svojih rok, katero gré za izboljšanje zemljiščinnega obdelovanja. Pri tej priliki dr. Tóman povdarja skrb, katero naj bi vlada imela tudi za dobro gospodarstvo državnih borštov, in med drugim pravi: Meni je že lansko leto in tudi letos in sicer od cesarskih borštarnjev rečeno bilo, da se s postonjskimi grajščinskimi boršti tako slabo ravna, da ko na enej strani skrbijo umni gospodarji, da bi se Kras oplodil in z drevjem zasadil, se na drugi strani zopet Kras poteguje noter v deželo! (Živi klici: res je! res je!) Če so ti boršti še državni, ali ne, tega ne vem gotovo; meni se dozdeva, da so zastavljeni nacionalnej banki. Tudi ne vem, kdo tako nemilo z boršti ravna, ali država, ali nacionalna banka na Dunaji, ali kdo drug. Na vsaki način mora imeti vlada v obče, pa tudi deželna vlada veliko in pazljivo skrb, da se spolnujejo borštne postave tudi nasproti takemu lastniku, bodi si državni, bodi si nacionalnej banki! Kaj pomaga sicer, ako borštarsko društvo skrbi za Kras, ki je moral pokazati svoja kamnitna rebra, ko ste mu vzeli mogočna Roma in ponosna Venecija njegove lepe boršte za svoje brodove; kaj pomaga, ako se to društvo trudi in poganja, da odvrne Kraškemu posestniku in sploh deželi veliko škodo? (Dobro! pravo! resnično!) Zdi se mi važno, da o tem položaji deželnej vladi vprašanja stavim: Kaj jej je znano od tega? Ali so jej kaj poročile kantonske gosposke? Jeli temu početju kakšna kazen naložena bila? Ali deželna vlada želi kaj storiti za to, da se deželna kultura in borštna postava na grajščinskih postonjskih borštih ne rani tako? Če bi pa deželna vlada ne hotela dati odgovora, sem storil vsaj to, da sem reč izustil, ktera mora pozorno storiti vlado. (Živa pohvala.) — Deželni svetovalec g. Roth odgovori na to vprašanje, da vladi ni znano pokončevanje postonjskih gozdov, pa bode pozvedela to reč. (Dal. prih.)

Deželni zbor hrvaški. — Alea jacta est — osnovana je adresa zoper dvalizem! Čujte, kaj se je godilo v zagrebškem zboru 12. dne t. m.? Odbor, ki ga je zbor izvolil, da osnuje adresu, in kteremu je prevzvišeni biskup Strossmayer bil predsednik, gospod Mrzović pa poročevalec, je danes zboru predložil svoje delo. Avstrija — tako se glasi med drugim osnovana adresa — je po bitki v Kraljevem Gradcu sama svoja

postala in to v veliko tolažbo vseh dežel, ki jih je tuji element — nemški in italijanski — pogoltniti hotel. Životvorna državna podlaga more sedaj biti zgodovinsko pravo, pravo narodno, pravo jezika. Nasproti Ogerski se vstopa adresa na §. 42. od zbora 1861. leta; gledé pa na vso državo avstrijsko zahteva adresa popolno državopravno samostojnost trojedne kraljevine. Adresa priznava skupne zadeve vseh avstrijskih dežel, za ktere naj se ustvari skupni zastop tako, kakor ga osnujejo skupaj zastopi vseh dežel. Adresa zahteva poročstvo, da ne prevaguje en faktor; ob enem naj se po zakonu izreče odgovornost državne vlade; za vseh zastop naj je le ena zbornica. Februarski patent, ker se ne dá zediniti s temi pravili, adresa zametuje. Ker zbor od nobene točke ne odstopi, zato se dotična postava ne bode od besede do besede poprej izdelala, dokler se celokupnost zemlje trojedne kraljevine z Dalmacijo in vojaško krajino ne dopolni in odgovornost deželne vlade ne uresniči. Al vsega tega ne pričakuje deželni zbor od sedanje vlade, ktera ne vé, kako narod misli, ktere pa tudi narod ne razume, ker vidi, da prezira želje naroda, ji ni mar za to, kar zastop sklene in ker posluša ljudi, ki so nasprotniki narodnega prava. — Da zbor hrvaški sprejme po veliki večini to adresu, je neki gotovo, ker med 116 glasovi je tej adresini osnovi zagotovljenih 99. Bogović in Stojanović sta napravila nasprotna predloga. Že v saboto je imela v razpravo priti adresa; al ker je dr. Stojanović kričal, da „to bi bilo nasilje“, je dr. Šram storil predlog, ktere ga je tudi biskup Strossmayer zagovarjal, da se razprava odloži do pondeljka; zbor je sprejel ta predlog in tako je predvčerajnim prišla adresina debata na vrsto. — Zagotoviti moramo poslance trojedne kraljevine, da je izvrstna adresa vzbudila nepopisljivo radost po vseh slovenskih okrajnah in se po pravici čestita odboru, ki jo je složil, in zboru, ki jo bode sprejel s toliko večino! Ta hrvaška adresa, vzajemna s praško, bode trd klin zabila v oholo zahtevanje magjarsko, ki vidi le samo sebe, in prezira vse ostale narode avstrijske in Avstrijo samo. Ona odkritosrečno razodeva rane, po kterih boleha država, pa je polna pravega avstrijskega, lojalnega duhá.

Iz deželnega zbora ogerskega. — Kako se bomo iz homatij iskopali, v ktere nas je enostranska politika zanesla, to je danes kaj imenitno vprašanje vsacega vrnega Avstrijana! — Dunajska vlada je do sedaj Magjarom vedno več moči pripuščala; sedaj smo pa že tako dalječ, da Deakova stranka kar na ravnost tirja vse, kar se v ogerskih postavah leta 1848. nahaja. — Kolikor se da soditi, Magjare same groza obhaja, kam jih bode njihova dalekosegajoča politika privedla. — Magjari so jedno najpoglavitejših dogodov v svojej politiki prezrli, namreč neogiblivi propad Turčije; oni so namirjali se svojim „magyarorszag-om“ od tatranskih gorá do črnega morja; kako se njim bode takova politika dovršila, pokaže nam morebiti že prihodnja spomlad. — Omeniti moram, da je kaj pomenljivo za peštanski deželni zbor, da sicer mala, vendar pa le cela stranka rumunskih národnih zastopnikov iz Erdeljskega se do sedaj še ni na sedanjem deželnem zboru v Peštu prikazala. Ne manj pomenljivo za Magjare je tudi to, da odličnejši poslanci srbske národnosti iz Banata ali celó niso prišli v sedanji deželni zbor, ali pa se Deakovcem kakor tudi levičnikom ne pridružujejo, z jedno besedo: oni molče, naj se godi karkoli! — Zanimivo je to, da je naj več levičnikov unkraj Tise (na levem bregu) domá; od tam je tudi Tisza Koloman, vodja levičnikov. Naj pa nikar nikdo ne misli, da je med levičniki in Deakovci kak važen razloček, — Deakovo stranko je volja, v obravnavah o

vzajemnih državnih zadevah nadaljevati, predno se magjarsko ministerstvo na noge postavi; stranka Tiszova (levičniki) pa tako dolgo neče z dunajsko vlado dalje mešetariti, dokler Ogersko nima svojega madjarskega ministerstva; — to je ves razloček med obema strankama; levičniki kakor Deakovci imajo ravno isti cilj pred očmi; levičniki gredo po ravni poti naprej, Deakovci pa ovinke delajo, kakor je uže od nekđaj navada od birokratov, katerih je dosti veliko število med stranko Deakovo, stranka leva pa le neodvisne može magjarskega naroda šteje. — Novemu ministru Beust-u so Magjari močno naklonjeni, posebno odkar se za gotovo pripoveduje, da je baron Beust največ pripomogel kraljevemu reskriptu od 17. novembra; tudi Magjari sploh mislijo, da bode Beust največ razložil, da se kar najbržeje magjarsko ministerstvo ustanovi, in to, predno magjarski deželni zbor vojsko, posrednje davke, državne dolgove in posojila za vzajemno-državne zadeve priznava, ker tega tudi Deakova stranka neče, da bi te reči vzajemno-državne bili. — Deakova poslanica (adresa) do kralja ima med družimi rečmi tudi to zahtevati, da naj se vsem političnim pregnancem dovoli, da se smejo brez kazni domu vrniti. Po takem bi prišel tudi Košut. — Da bi le grških in slovanskih nepokojev na Turškem ne bilo, gotovo bi Magjari veliko lože dihal; ali to njim radost njihove zmage nad dunajsko vlado močno kalí, da se na Turškem za prihodnjo spomlad takove reči pripravljajo, ktere bi magjarsko ministerstvo in veliki „magyar orszag“ lahko za dur postavile. — Chi vivrá verrá! —

Iz štajarskega deželnega zbora. — O adresi sta govorila — in možato govorila — tudi gospoda Herman in dr. Razlag; naj iz njunih govorov posnamemo to, kar sta govorila zoper dvalistično adresu.

Dež. poslanec g. Herman je blizo tako-le govoril: „Nesreča za Avstrijo je bila njena véliko-nemška politika. Avstriji ni naloga, Nemčiji in Prusiji braniti, da iz sebe naredite, kar morete. Vlada je iskala vpliva v tujih deželah zato, da je mogla tlačiti svoje narode, ko bi bila vendar imela izobraževati svoja ljudstva, da bi bila ž njimi ustavljala se tujim. Zato je v svojih deželah germanizovala, kolikor je mogla, in Avstrijo pripravljala za Nemčijo. Najštevilniše in najzvestejše narode je vlada pustila napadati Nemcem, Magjarom in Lahom; žalila je domače narode, s tem pa tudi tujcem ni ustregla, kajti podlaga jej niste bili resnica in človečnost. Avstrija je po takem morala premagana biti pri Kraljevem gradu. — Nemci so pisali in vpili za nemško zvezo in nemško razcepljenje, in tudi Vaša adresa, gospôda, solze toči na grobu nemškega razcepa. Hoteli so, da bi avstrijski Slovani šli v Frankobrod, kjer je imela pokopana biti njihova narodnost. Ako bi bila Avstrija v poslednji vojski zmôgla, morali bi bili Slovani izseliti se (nepokoj! oho!). Ako bi se bilo sè slavjansko krvjo ustanovila Vélika nemčija, godilo bi se bilo Slovanom tako, kakor oslu, ki mora za ljubo imeti slamo, da-si tudi je mrvo vozil v hlev. Toda previdnost božja čuje; podlaga niste bili resnica in človečnost, zato je morala premagana biti napačna nemško-avstrijska stvar, zmagati pa prava narodna nemška, laška in slavjanska. Gospoda moja! Adresina osnova sedanje ministerstvo dolži dvojne vojske. Al to po krivici. Te vojski so vpleli oni nemški državniki in prejšnji ministri, ktere je državni zbor tako gorko podpiral v njihovi politiki. Po dolgem tavanji v tujih deželah in po mnogih zmotah je Avstrija vendar enkrat našla sama sebe, in to je koristna stran zadnje vojske. Komur je Avstrija pretesna, srečna pot mu v Frankobrod! Mi mu je ne branimo. — Vlada naj spoštuje narodno idejo;

naše stoletje je stoletje národnosti tako, kakor je bila nekđaj verska ideja. Žalostno je in sramotno, da mora narod v 19. stoletji pri omikani vladi beračiti za narodnost svojo; žalostno in sramotno je, da jim je ni že davnej pripoznala in dala! Avstrija ni spoznala národnosti, in to je bilo národom na véliko škodo, Nemcem pa na sramoto. Mir, o katerem adresa govori, da je zginil izmed avstrijskih národov, sicer ni bil koristen, in vendar so ga motili le oni, ki zraven sebe ne trpé drugih národov. Oni bi radi imeli, da bi Slavjani prav mirni bili, zato, da bi si na njihovih grobéh delali prihodnje svoje načrte. Avstriji ni namen, da bi različne svoje narode prelila v Nemce ali Magjare, ampak ta, da vse izobražuje; njej ni namen, narod po narodu v strahu držati, sicer bodo narodne prizadeve z novo močjo na dan stopile. Nemčija in Italija ste pokazali, koliko moč v sebi ima národna ideja. — Evropa se je v zahodu postarala, in Slavjanom je previdnost božja dala poklic, pomladiti njegovo strohnelo omiko. Nevarnih in razjedajočih idej, o katerih govori adresa, naj njeni osnovatelji iščejo v svojem taboru, ondi jih najdejo (oho! nepokoj!). — Osnovana adresa zahteva, da se zopet vpelje ustava in da Njega Veličanstvo zapusti pot, ktero je nastopilo z manifestom 20. septembra. Kaj pa naj bi se zopet vpeljalo? Ali morda februarska ustava? O tem adresa nič ne omeni. Znano je, da so osnovatelji te adrese sami že zavrgli februarsko ustavo, saj v nekterih njenih delih. To je gotovo znamenje, da se ta ustava tudi po njih mislih ne dá izpeljati in da je potreben bil 20. september. Po kakem načinu naj se torej ustava zopet vpelje? Po samovoljni poti? To gotovo ne. Ali po poti porazumljenja? Gotovo. Prav to pa zahteva manifest 20. septembra; torej meni ni jasno, kaj prav za prav zahteva adresa; meni se le toliko zdi, da so osnovatelji te adrese zašli v labirint, iz katerega zastonj iščejo pota. Kaj družega pomenja vaša zveza z Magjari, kakor zatiranje slavjanskih národov? Po svetu trobite: „Nemci, složite se!“ kakor da bi bili v kaki nevarnosti. Nikdo ne misli Nemcem kriviti lasú. Vas žene huda vest; vi mislite, da bodo Slavjani z vami tako delali, kakor ste vi delali ž njimi; vi se bojite tekmanja, bojite se, da vas ne bi izdramili z lenobe, vi se bojite za svoje gospostvo! Vi centralisti in dvalisti, suhoparna je vaša svoboda, suhoparen vaš liberalizem, kakor jesenska sapa, ki šumi med suhim listjem. — Edina zdrava državna forma v Avstriji je federalizem: on daje vsem enake pravice, on krepčá posamne dele in po posamnih delih celoto. Enakopravni hočemo biti okoli krone; državi hočemo dati, kar je njenega, deželah pa, kar je njihovega. Mi o adresi, ki ni nič družega kakor napad na druge narode, in ktera le zahteva, da bi vlada Magjarom dovolila vse, ne stavimo nobenega predloga; priložili jej pa bomo, ako bo treba, svoj poseben glas“.

Tudi dr. Razlag je poprijel besedo blizo tako-le: „V septemberskem manifestu je izrečena visoka misel, naj se vsa Avstrija utrdi na podlagi resnice, prava in pravice, ne pa iz domišljave in sile. Da se ta visoka cesarjeva misel izpelje, treba je velikih mož, treba je primernege časa. Meni ni namen, preiskavati, ali so možje sedanje vlade kos svoji nalogi, vendar pa rečem to, da njihovo delovanje ni brez vsega vspeha, kakor si adresa prizadeva, dokazati nam. Adresa trdi, da je mir med narodi izginil tudi ondi, kjer je bil, in sicer zato, ker je bila ustavljena februarska ustava. Ta izrek gotovo meri na nas Slovence notranje Avstrije, ki smo jedro cesarstva. Kaj mar zahtevamo Slovenci? Mi zahtevamo, da dobimo to, kar vi, naši nemški deželni bratje, že imate. Vi tega tudi nimate od vselej. Imeli ste v šolah in uradnih latinski jezik, tega še ni sto

let. Bolje se vam je zdelo, da se vpelje domači nemški jezik, in tako vi zdaj imate nemške šole, nemške uradnike, sodnike in odvetnike, to vse je pri vas narodno. Gospoda moja, prav to tudi mi zahtevamo, in sicer nič več, nič manj. Bog obvari, da bi kedaj zahtevali, da bi se vam za uradnike dali Magjari, Lahi ali Slovenci, ki bi ne znali nemški govoriti z vami. Mi zahtevamo take šole, kakoršne vi že imate. Ne verjamem, da bi se zaradi tega moglo reči o nas, da kalimo mir. V adresi berem: „Magjarom naj še vsa njihova ustava zopet podeli“. Ustava ogerska, katero tako silno zahtevate, živel je že 1848. leta. Nam vsem pa — saj nismo otroci — je zgodovina onega časa v žalostnem spominu; znan nam je nasledek madjarske vstaje; znano nam je, kaj so Hrvati in Slavonci storili za državo: zdaj pa vi hočete, da se oni, ki so morda tudi nas rešili magjarske ošabnosti, kaznujejo s tem, da se brez pogoja v roke dadé Magjarom, s katerimi imajo enake pravice in enako ustavo! — Dvalizem že po besednem pomenu strinja v sebi želje in prizadevanje po dvojem, razdvojenost pa nikdar ne pelje do edinosti! — Dr. Rechbauer je rekel, da se tudi avstrijski Slovani zarotujejo, da se hočejo utrditi in složiti, n. pr. Čehi z Moravani in Šlezijani. Slovenci in Dalmatinci s Hrvati. Toda on je pozabil, da so to vse avstrijske pokrajine. Te zveze se vendar ne dajo primerjati onim, ktere nam je on nasvetoval; on je govoril o tujih deželah, mi govorimo le o avstrijskih deželah, in v tem je velik razloček. Zadnja vojska je Avstrijo Avstriji nazaj dala, da svoje moči obrača le avstrijskim namenom. Avstrija ni niti nemška, niti slavjanska, niti magjarska, Avstrija je avstrijska (dobro! dobro!), zavolj tega vsem narodom podajamo bratovsko roko, da pogina rešimo cesarstvo v nevarnem trenutku, ko mu mrtvaški petje doni iz Pešta. — Vi zahtevate le zastopstvo dežel takraj Litave; s tem ste torej slovó dali širjemu drž. zboru in februarški ustavi. Ako hočete vi na svojo roko delati poskušnje, ktere nasvetujete v svoji adresi, prosimo vas, imejte ozir na to, da bode, ko zopet pride nesreča nad Avstrijo, zahtevali tudi naše premoženje in našo kri! — Pravilo državnega prava, katero naj bi imel pred očmi vsak narod, je: „Nil de nobis sine nobis“ (to je, „nič o nas brez nas“). Vi v svoji adresi pa očitno izrekate: Avstrija naj si le s svojimi nemškimi državljani zida državno poslopje. Vi prezirate vse druge narode v Avstrii ravno tako, kakor na Štajarskem nočete videti Slovencev. (Nepokoj.) Mi se resno in trdno držimo načel oktoberske diplome in septemberskega manifesta ter se nadjamo, da se nam pot svobodnega porazumljenja kmalu spremení v pot svobode. Še sem vam dolžan razjasnila v imenu svojega naroda. Mi zahtevamo edino to, da nam bode mogoče, v pravem miru in v pravi slogi živeti s svojimi nemškimi deželnimi brati in veseliti se z njimi blagoslovljne omike. (Dobro!) Prosim pa pomisliti, da smo danes Italii na mejo pomaknjeni. Kdor pozná zemljepisno lego in kdor vé, da že zdaj v Fioricah nameravajo na Trst, Gorico, Istro, Dalmacijo in nekatere dele kranjske; kdor vé, da bodo za prihodnje laške vojske in za ogerske ustaje vojskine trume tep-tale naše polje, to bode morda potrdil naše želje in prizadeve po močni organizaciji, ki nam na eni strani pripušča, da se med nami razvija svoboda in omika, na eni pa nas krepcá zoper zunanje napade. Le v združbi z našimi jugoslovanskimi brati in z vrlimi Tiroljci smemo brez strahú gledati prihodnosti v oči. Dr. Rechbauer ne bi torej imel meni očitati bil tega, da sem bil v Zagrebu pri Zrinjevi svetkovini; Zagreb ni niti Lipsik, niti Stutgart, niti Weimar, niti Frankobrod! (Všečnost med poslušalci.)

Dopisi.

Maribor. — V nedeljo 23. dne t. m. zvečer ob 7. uri bode v naši čitalnici občen zbor, a) da se za preteklo polletje račun položi, b) da se izvoli odbor za prihodnje leto. Posvetovali se tudi bomo, je li bi v čast zunanjim odbornikom za Slomšekov spominek dne 16. januarja napravili večo „besedo.“ Beseda in tombola ostane, razun tega, kakor je v oznanilu naznanjeno.

Odbor.

Iz Maribora. (Razglas.) Gosp. odborniki za postavljanje Slomšekovega spominka vabijo se v sejo 16. januarja 1867 ob 3. uri popoldne v mariborsko čitalnico.

Načrt posvetovanje:

1. Izvestje o dosedanjem delu in o računu, volitev pregledovalcev.

2. Ali bi se še nadalje nabiralo in kako?

3. Kako bi se dobila dostojna in lepa osnova za spominek?

4. Kako bi se pridobil sposoben prostor za spominek?

V Mariboru.

Za odbor:

Šuman.

Iz Rifenberka pri Gorici. — Zdaj smo dobili novega učitelja. Gospod Juh, ki je poprej v Kanalu učiteljeval, je pri nas, in tega smo želeli. Slišali smo namreč, da so Kanalcí z njim zadovoljni bili, in ko je bil konkurs odprt, pride k nam, priporočat se. Ker smo živo želeli, da bi dobili moža, kateri bi znal dobro orglati in bi bil tudi učitelj petja, zato se je ponudil, da pride prvo nedeljo s svojimi kanalskimi pevci, in da pokaže, kaj zná, ter nasvetva, naj vsak izmed kompetentov tako stori, in potem naj izvolimo tega, kateri bo nam najbolj po volji. Res pride prvo nedeljo po takem pogovoru, in prav dobro dopade vsem, tudi s pevci smo bili prav zadovoljni. Govorica o njem je bila dobra, pokazal je, kaj da zná, slovensko tudi vrlo dobro govori, tako, da smo se prepričali, da bode slovnico slovensko otrokom umel temeljito razlagati, tedaj smo se za-nj potezali, in bili so naši prvi možje pri konzistorii in pri c. kr. namestništvu v Trstu, da so podpirali to prošnjo. Zdaj je tukaj, pa dosti dela bo imel, ker je čez 200 otrok v šoli. To težko breme moramo mu zljajšati; to pa ni drugače mogoče, kakor za zdaj tako, da stariši pazijo na otroke. Velika skrb jim ima biti, da se otroci tudi domá učijo in da domá ponavljajo, kar so v šoli slišali. Tistim, kateri znajo že brati, morajo stariši lepih bukvic kupovati, da se bode deca precej prepričala, kako koristno da je čitanje (branje). Takošne bukvice se dobivajo pri gosp. Soharju in gosp. Paternoliju v Gorici, in so na pr. Praprotnikove povesti za mladino, pripovedke, ki jih izdaja društvo sv. Mohora itd., saj jih je dosti. Upamo po tem takem, da se bode lepa, čista slovenščina kmalu razširila med mladino in da bomo lepo petje večkrat slišali. Oboje nam Rifenberčanom zeló dopada. Dosti nas je vnetih Slovencev tukaj, in vsi prosimo županstva, naj se slovenščine dobro poprime, da pokažemo djansko, kar smo. Postave nam pripuščajo, da smemo c. kr. gosposkam slovensko dopisavati, časopisi vse občine k temu neprenehoma spodbadajo, začnimo tedaj brez odlašanja, in ne smemo po tem več nehati. Treba je, da stopimo v posest svojih pravic v imenu vsega naroda.*) Saj vemo po svojih pravadah, da gola pravica brez posea malo veljá.

Rifenberški.

*) Mnogo županov se že lepo zaveda svojih národnih pravic, ki so nam slovesno zagotovljene s prestola Njih Veličanstva; naj bi ti vrli možaki bili izgled vsem družim županom. Zadnja čas je, da pokažemo, da je ta pravica tudi res potrebna.

Vred.